

A negyedik láb

Széder után negyednapon

Előzmény: Népszabadság, 1999.04.10. E.I.: Új világrénd küszöbén

csak úgy Azt szeretem magamban, hogy előbb-utóbb mindig kiderül: igazam volt. Ha most ezt a mondatot az Interneten írtam volna, akkor következne utána a mosoly, a „szmájli” jele :-), ami jelzi, hogy iróniáról van szó. De ez sem változtatna azon, hogy a Demokratában tavaly október 8-án megírtam, hogy nemsokára igen sokat foglalkoznak majd az elektronikus médiumok hírszolgáltatásaival. Bizony, újabbban szinte nincs olyan szoclib sajtótermék, amelyik ne ostorozná a királyi televíziót és rádiót, mondván: milyen sokat szerepel bennük a kormányoldal, különösen Orbán Viktor. Még Váncsa István is visszatért hajdani nagy témájához, a televíziókritikához a múlt heti ÉS-ben.

SZÉKELY KECSKÉS JÁNOS

„Híradó helyett labdarúgó-mérkőzés a királyi televízió egyes csatornáján (...) Nyolc után belenézünk a királyi televízió kettes csatornájának a műsorába, ott ugyan híradó van, de elkéztünk három percet, a háború addigra letudva, ami utána jön, a korai nyolcvanas évek világát idézi.”

Bizony magam sem tudom, mi volt abban a híradóban, mert szintén lekéstem, de én ráadásul még a keztést sem tudom fogni. És ismét dühöngök, mert vasárnap éppen a cikkírás kezdete előtt akartam megnézni az A Hetet. Kiderült, hogy ismét egy órával korábban kezdtek, mert a főműsoridőben valami autóversenyt adtak helyette Brazíliából. (Érdekes, focimeccset még sohasem közvetítettünk onnan élőben. Pedig azt érdemes lenne.) Persze, azon is érdemes elgondolkozni, hogy újabbban a televíziók, közte a közszolgálati is, állandóan megszegik a saját maguk megállapított műsorrendet. Pedig a médiumok fogyasztói konzervatívak, vagyis ragaszkodnak a megszokotthoz. Éppen ezért egészen egyszerűen udvariasság, amit a televíziós csatornák művelnek. Elég régóta nézem a német adókat, és tudom, ott ez elképzelhetetlen. Amit pedig a közszolgálati megenged magának, az néha kifejezetten döbbenetes. Például mind a március 15., mind a húsvét miatti többnapos ünnepeken, amikor az embereknek nem kell kora reggel munkába menniük, már jóval éjjel előtt befejezte adását. Aki pedig nem ment aludni, kapcsolhatott a konkurencia éjszakai szórakoztató műsorára, és hallhatta: maradjon velünk. (Ugyanakkor átlagos hétköznap az MTV1 csatormán nemesgyiszor fél kettőig tart a műsor...) És

az emberben bujkál a kisördög. Netán ez is annak a stratégiának a része, hogy még azokat a polgárokat is el kell riasztani a királyi televíziótól, akiket nem csábított el a kereskedelmi adók igénytelensége? De hogy ezt maga tegye...

A kitérő után vissza Váncsához, mert órá változatlanul érdemes figyelni. Cikkében rövid úton a NATO-támadás témáját taglalja, végül szokás szerint ráfordul az Orbán-kormány, jelesül a vezetőjének kritikájára (kulcsszavak: fiatalosan, célratörően, pragmatikusan, kiegyensúlyoz stb. Mindezt persze, egy újonnan felbukkant futóbolond teszi. Csak azt nem írta le róla a még könnyebb azonosítás kedvéért, hogy focista ...) De nem is ez az érdekes, mert immár megszokott rituálé arrafelé, és legalább olyan kéjesen pitbullkodnak vele, mint korábban Antall Józseffel, hanem az a megjegyzése, hogy ami történik, az nem annyira a katonák, a NATO csődje, hanem egy világképé. Azé, amelyik pragmatizmussal akar megoldani mindent, azé, amelyik nem tudja megérteni, hogy másképpen gondolkoznak a szerbek és az albánok, mint a nyugatiak. Azé – és ezt már nem Váncsa írja –, amelyik miatt a Lajtától nyugatra, de az Atlanti-óceán partján különösen, nem tudják felfogni, hogy nemcsak a jólét számít, hogy nemcsak pénzért lehet katonáskodni, hanem nemzeti érzésből, hazaszeretetből is. De hol vagyunk már (és még) ettől! Évek, évtizedek óta lappang a sovinizmus a Balkán különböző bugyraiban, és amikor feltör, ezrek, tízezrek esnek áldozatául. Ráadásul nincs lényegi különbség a felek között. A horvát ugyanúgy nem adna autonómiát a szerbeknek, mint azok nekik. A mai agresszor pedig holnap – ha amazok lesznek az erősebbek –, az ☺

– Mi valóban készültünk néhány kórusművel, köztük Kodály Esti dalával. Természetesen az eredeti nyelven: magyarul. Zsúfolásig volt a templom. Amikor az amerikai kórus az áhítatos csöndben megszólalt magyarul, még egyikünk sem tudott ezen a nyelven semmit. Csak a dal szövegét. Rövid időn belül a jelenlevők megértették, hogy mi, amerikaiak, akik több ezer kilométerről jöttünk, az emberi jogok védelmében is énekelünk ott, az ő templomukban magyarul, ahol nekik megszólalni sem volt szabad a hivatalokban, iskolákban anyanyelvükön.

Már az első sor után: „Erdő mellett estvéledtem...” mindenki sírt. Először csak a helybéliek, azután az amerikaiak is.

– Én voltam a szólóénekes – folytatja Karen. – De sírva nem lehet énekelni... Ekkor értették meg, mit jelentett egy örült diktatúra alatt Erdélyben magyarnak lenni. Hogy felvidítsuk őket, hozzákezdünk lenni a templomban a Maros vize folyik csendesen című kórusműhöz is, ami karnagynőnk feldolgozásában három szólamban szólalt meg. Mi azt hittük, ez is egyházi ének. Olyan szép. Viszonzásul a hívek ott a templomban papjuk vezetésével két soha nem halott, igen szomorú dalt sóhajtottak el. Később tudtam meg, hogy ez a magyar és a székely himnusz volt.

Az amerikaiak másnap elmentek a falu orvosi rendelőjébe. Megkérdezték a doktort, milyen műszer hiányzik neki legjobban. Azt válaszolta, hogy könnyebb összeírni, ami van. Amikor búcsúztak, elhatározták, hogy megtanulnak magyarul.

– Csak azért, hogy közelebb kerülhessünk, jobban megérthessük a falubelieket. Azóta közlünk már többen beszélnek is ezt a nyelvet. Minden évben jártunk kisebb-nagyobb létszámban Szengelicén. Egyik alkalommal elvittük azt az ajándékot is, amire közösségünk gyűjtött pénzt itt Washingtonban. Százhuszezer dollár gyűlt össze a szengelicei rendelő orvosi műszerparkjára. Ma már tudunk beszélgetni a falubeliekkel az életről, a családról, az ételekről. Erre büszkék vagyunk. Azóta a szengelicei lelkész is járt nálunk. A kapcsolat virágzó. Tanúsítja ezt a fairfaxi, wiennai, washingtoni házak, lakások konyhafalán a számtalan korondi tányér, bokály és cserépedény.

Karen meghatottan emlékezik.

– Amikor beültünk a buszba a visszainduláshoz, sokan búcsúztattak. Nekem mégis az esett a legjobban, hogy amikor már a fűtcán haladt a busz, a házak elé kijöttek az idős férfiak és kalapemelve intettek. Mekkora tisztesség ért bennünket! Kalapemelve! Lehet ezt elfelejteni? ■

⇒ albán vérbosszú áldozata lehet. Az ellentéték a középkorba nyúlnak vissza, és a nemzeté válás folyamata is középkori jellegű, véres leszámolásokkal valósul meg. Hallgattam Havas Henrik hamvas naivitását az egyik este, amint tudós vendégeit kérdezte, miért nem ül le egymással az albán és a szerb értelmiség, és eszembe jutott, mit mesélt egyik ismerősöm, aki előadásokat tartott az USA-ban Trianonról. Egy kisváros vezető értelmiségije, egy orvosprofesszor a végén megkérdezte: miért nem ülnek le a magyar értelmiségiek a szlovák, szerb, román értelmiségiekkel a zöld asztalhoz tárgyalni. Azok biztos megértenék, hogy milyen igazságtalanságok részesei lettek, és önként visszaadnák azokat a területeket, ahol a magyarok vannak többségben...

A probléma – a XXI. század küszöbén egyes balkáni népek fejlettségi foka bizonyos szempontokból legfeljebb a XIX. század elejének (vagy még korábbiak) felel meg – meglepő módon a szombati Népszabadságban megjelent Eörsi István-cikkben köszönt vissza. Bár igen érdekes, szinte csurkai típusú összeesküvés-elméletet ismerttet benne (multik az új demokráciákkal szemben), megállapítja, hogy „A jugoszláviai konfliktust az teszi specifikussá, hogy az emberjogi hivatkozás itt indokolt. Jugoszlávia szétesésének okát én a születésében látom. Az első világháború után különféle nyelvű, vallású, gazdasági fejlettségű, kultúrájú, történetű népeket csaptak egy fazékba. Integrációra akarták kényszeríteni ezeket a népeket, mielőtt még külön-külön átmentek volna a polgárosodás és nemzeté válás folyamatán. Az efféle program általánosságban véve is irreálisnak tetszik, de különösen ésszerűtlen egy olyan konglomerátum, melyben a gazdagabb népek életszínvonalra sokszorosan meghaladja a szegényebb népeket.” Viszont bizonyos dolgokat ő sem tud elfogadni: „Nem tudom, meglepték-e a Nyugat politikai vezetőit a daytoni egyezményt követő koszovói események.»Amikor a katonák elérték Koszovopoljét (Rigómezőt), lelkesedés fogta el őket. Kifejezetten meglepődtem. Koszovo, Gracanica – ezeket a neveket továbbadták nemzedékről nemzedékre, népdalokban is megismételték számtalanszor.» Ezt egy Lev Trockij nevű haditudósító írta lapjának 1912-ben, amikor Szerbia 523 év után visszafoglalta Koszovót Törökországtól. Én pedig tavaly novemberben az ellenzéki Radio B92 meghívására Belgrádban

jártam, és egy sajtóértekezleten megkockáztattam azt az állítást, hogy az ellenzék erőinek mindaddig nincs esélyük Miloseviccsel szemben, míg számukra is fontosabb őseik sírja Koszovóban, mint az, hogy miként élnek ma ott az emberek. Az ellenzéki sajtó és a rádió részletesen beszámolt vélekedéseimről, de ezt a mondatot minden híradásból kivágták vagy kitörölték.” Ki bizony, mert ott az ellenzék is éppen olyan túlzó nacionalista, mint a kormány. Magam pedig mindig megdöbbenek, amikor a hazai politikusok, értelmiségiek elcsodálkoznak azon, hogy a szlovák és román ellenzékiek kormányra jutván éppen olyannyira korlátozzák az ottani magyarokat, mint az előző garnitúra. (A nagyszombati Aranyfüstben mondta Gál Sándor kassai író, hogy az utóállamokban „soha nem lesz olyan kormányzat, amely az ott élő magyarság megmaradását fogja szorgalmazni”.) És a polgár csodálkozik. Azok, akik kiválóan értik például, hogy mit jelent a zsidóknak a síratófal, miért nem értik, hogy mit jelent a kelet-európai népeknek a hasonló kultikus hely.

De úgy látszik a húsvét üzenetét sem egyformán értjük mindannyian. Különösen nem értik ezt a televíziókban. Mert ugyan megható húsvéti üzenetet hallottunk Pintér Dezsőtől a tv2 elnökétől: „Ahány ember, annyi út a világossághoz, de egyik ember sem ér célhoz, ha nem figyeli az útítársakra.”, és elmondta, hogy a hitet a cselekvés hitelesíti, és én igaznak, mélynek tudom az ő hitét, de nem látom ezt cselekvésként megvalósulni televíziójában. Ráadásul nincsen változás abban, hogy a kereskedelmi adók hírszerkesztői a kereszténységet úgy emlegetik, úgy magyarázgatják, mint valami távoli egzotikus hitet. A Pintér megjelenése előtti Tényekben is „keresztény hitű emberekről” beszéltek a Szent István-bazilika körmenetéről tudósítván. Az RTL Klub híradója szokás szerint ezt is alulmúlta. Az még érthető, hogy a húsvét hátra szorul a háborús hírek mögött, no de ennyire? A blokk három részből állt. Az elsőben azt emelték ki, hogy II. János Pál idős és beteg, tehát a Colosseum előtt nem tudta végigvinni a keresztet. Utána jött a szentföldi tudósítás: „Jeruzsálem óvárosában a Via Dolorosán, ahol a keresztény hit szerint Jézus a vállára nehezdedő keresztet vitte utolsó evilági útján, nagypénteken együtt énekeltek a világ minden tájáról összereseglett zarándokok a Golgotára emlékezve.” Majd minden átmenet nélkül egy majmot mutattak, aki ügyetlenül

nyúlván egy kosárhoz, kiborította az abban levő tojásokat. Alá a szöveg: „A húsvéti népszokásokat tartkítva a legfelhőtlenebb ünneplést ezúttal a Cincinatti állatkertben volt, ahol Chaca és Rozi, a két népszerű gorilla a gyerekek és felnőttek nagy öröme már tegnap megkapta a szokásos tojásokat. Mindez nem lett volna olyan nagy öröm számukra mogyoró és mazsola nélkül.” A nézők öröme már korántsem volt ilyen felhőtlen a csatornától immár megszokott blaszfémia láttán. Mindenesetre örülhetünk, hogy a gorillát nem sorolták a pápa elé... Persze, a királyi Híradó is megérte a pénzét. (Fizetjük is rendesen.) Ott speciál Rómáról feledkeztek meg. Talán azt gondolták, bepótolják a másnapi Urbi et orbi áldás közvetítésével. Viszont késő este igazán szép összeállítást láthattam a Fények csillogása címmel Toszkánia egyik völgyében található lenyűgöző román templomból, Sant Antimóból. A Bayerischer Rundfunk római stúdiója készítette.

Amúgy nagy kilengések nem voltak, tudomásul vették, hogy húsvét van. Az RTL Klub egy Szent Ferencről szóló kevéssé ismert filmet vetített, a TV2 maradt Zeffirellinél, most a Sandokanok között Rómeó és Júliát adták. Nem néztem meg, hiszen nem volt kedvem a világ tálán leghíresebb szerelmi története igazán művészi feldolgozása közben is a „nehéz műpokról” és a női PH-értékekről szóló reklámokat nézni. Nem lehetne legalább a művészfilmeket megkímélni a reklámoktól? Megjegyzem, Pintérnek szerencséje volt. Őt nem szakították meg reklámok. Nem így Orbán Viktornak a múlt héten az MTV1-en. A rendkívüli interjú előtt az esti sóder reklámját, utána pedig az agyvelőgyulladásra figyelmeztetőt sugározták.

Ezt csak azért említettem meg, mert mint tudjuk a szoclib táborból, itt állandó nyalizás folyik. Bár néha az is baj, ha nincs politika. Legalábbis az Interneten Mihancsik Zsófia által főszerkesztett új folyóirat (mert arrafelé nemcsak beszélnek a „kiegyenlítődesről”, hanem tesznek is ellene), a Tinta rovatvezetője, Révész Tamás Közszolgálat és Illatvarázs című írása szerint: „Műsorunkat húsz másodperc technikai szünet után folytatjuk.» (Kossuth Rádió, Húsvét hétfő, 7h 58p) Közszolgálatunkat pedig meghatározatlan idejű politikai szünet után folytatjuk... Közszolgálati Magyar Rádió jelenleg nem létezik, egyáltalán semmi nem létezik jelenleg, ami közszolgálati és magyar, miután a létezésüket biztosító törvény

közmegegyezései elvei nem érvényesek többé, a betűiből is csak azok, amelyek a törvény céljaival ellentétes lépések indoklásához fölhasználhatók. Ebből következően a közszolgálatra rendelt csatornáknak akkor is alig folyik belpolitikai élet, amikor egyébként folyik, ezért a közszolgálatosság szempontjából azok a legjobb napok, amikor egyébként sem folyik." De hogy példát is kapjunk arra, mi hiányzik rádióknkból, saját művészi rigmusokat ajánl, húsvéti profán liturgiaként: „Széder után negyednapon / Illatvarázs csapjon agyon. / Koponyádon a nagy sörény / illatozzon, mint a görény."

Inkább maradjunk a húsvétnál, már csak azért is, mert most például meg tudta mutatni az MTV1, hogy mire való a közszolgálat. Nagyszombat estéjén fejeződött be az egész hetes „kampány”, az „Együtt az árvízkarosultakért”. Már az adás előtt bejelentették, hogy több mint 15 millió gyűlt össze. *Katona Kálmán* itt ki is mondta azt, amit a kormányfő egy korábbi sajtótájékoztatóján elmulasztott, amikor a helyreállítás három lábaként az érintettek, a település és az állam összefogását emlegette. Bizony, a „negyedik láb” mi vagyunk. (Az igazság kedvéért: Orbán helyreigazította saját magát. Csütörtöki interjúját így fejezte be: „jó érzés egy olyan ország kormányát irányítani, amely ország képes arra, hogy ha baj van, akkor összefogjon és ezeket a veszélyeket elhárítsa. És Magyarországon ez történt.”) Persze, az igazán gazdagok nem voltak itt sem láthatók. Mint kiderült, többnyire kisemberek, kis adományaiból jött össze ez a szép summa. Találomra egy név a sok-sok ezer forintot adományozó közül: *Csendes József*, Pápa. A nagy hirdető most nem hirdettek, sőt a Matáv sem adott a telefonálóknak ingyenes vonalat, és a bankok sem kezelik ingyen az adományokat. Tehát még jótékonykodásunk is őket gazdagítja... Bár volt megható példa is. *Sebestyén Márta* és a Muzsikás együttes egymillió forintot ajánlott fel Kossuth-díjából. Kétszeresen is megérdemelték tehát.

De hát így megy ez az egész világon. A koszovói menekültek táboraiban is hamarabb jelentek meg a televíziós társaságok milliőkat érő, műholdas közvetítő ketyeréi, mint az ennalóv vagy a gyógyász. És ismét a balkáni tragédiánál vagyunk, amelynek megítélésében még a hajdan összezárt SZDSZ-es csúcserőtelenség sem egységes. A már említett Tintában *Haraszti Miklós* a NATO mellett teszi le a voksot, és a hazai sajtót kárhoz-

hatja: „A magyar kórus azonban kikerülhetetlen sorscsapásnak tekinti a koszovói népirtást, viszont népirtásnak ábrázolja az állami terror támaszpontjait érő igen-csak óvatos szerbiai bombázást.” Még az igazán illetékesek is megszólaltak. Például *Keleti György* a 168 Órában, aki szokás szerint szidja a kormányt és vezetőjét, kijelenti, hogy „Magyarországot semmiféle katonai támadás nem fenyegeti” és megismétli az immár tarthatatlan tételeket: „A hadsereg erejét a népesség számához és a gazdasági adottságokhoz viszonyítják minden demokratikus államban. Arra képes, hogy helytálljon egy vele összemérhető erejű hadsereggel szemben.” Na igen, de ezek a hivatkozott országok nem ebben a régióban élnek... És mi az a marhaság, hogy „összemérhető erejű”? Aki nagyobb hadsereget tart nálunk, azt kérjük meg, hogy helyettünk válasszon egy másik országot? Amelyik velük mérhető össze?

De nemcsak ő felelős azért, hogy honvédségünk ilyen állapotba került. Nézem ezeket a szakértőket a televíziókban. Tíz éve egyfolytában ők szakértenek. Tudom, mert a honvédelmi doktrína vitáin hajdan magam is részt vettem. Egy dolgot zártak ki mindig nagy határozottsággal. Azt, hogy térségünkben reguláris hadseregekkel megvívandó háború tör ki. Bizony, ebben is igazam volt...

És *Keleti úr* pártja a mostani helyzetben is inkább a *Milosevicet* látogató *Thürmerrel* építi kapcsolatait, mint-hogy a kormányoldallal működjön együtt a megoldáson. A Párbeszéd napján például „meghallgatják az állampolgárok véleményét az aktuális kérdésekről, a kormány kilenc hónapos tevékenységéről, illetve kikérik az emberek javaslatait a társadalmi párbeszéd új formáira. A szocialisták helyi pártirodáikban, közterületeken, sörözőkben és vásárcsarnokokban adtak találkozót lehetséges vitapartnereiknek, és sok helyen élnek a zöld számon elérhető telefonvonalak is” – jelentette az MTI. Tehát tud a Matáv is nagyvonalú lenni. Csak hát azokkal a sörözőkkel vigyázni kellene. Indult már el ilyen helyről politikai kezdeményezés... Bár ezt a kínos párhuzamot sem az eseményt lelkesen követő Kossuth rádió, sem a róla tudósító szociális lapok nem firtatták. Talán nem véletlenül.

A másik nagy politikai akciót, – a nemzet javára –, hetek óta *Demszky Gábor* vezényli. Mint a 16 órában *Bolgár György* médiakiégénylítőtől megtudtuk, most ő „az ellenzék első számú reprezentánsa”. (Gondolom *Kovács László* nagyon

örült ennek.) *Demszky* most éppen befejeztnek nyilvánította a Nemzeti Színház felépítéséről a kormánnyal folytatott alkuját, mivel az nem teljesítette zsarolását. Bár nehezen számom rá magam, hogy őt kritizáljam, mert egyesek szerint szitokszóként használja nevét a polgári oldal, de meg kell jegyeznem, hogy ő bezzeg nem fukarkodik az erős kifejezésekkel. Például balkáninak mondta a kormánypolitikát, és kifejezetten fenyegetett: „a nemzetközi diplomáciának vannak olyan tényezői, amelyek megüzenték ezt néhány alkalommal már ennek a kormánynak is...” A lemondás indoka – ne maradjon még egy gödör – pedig meglehetősen álságos. Hiszen éppen ő követelt a városligeti épület alá autóbusszparkolásra is alkalmas mélygarázst. Ami vicc, hiszen hajdani idegenvezetőként tudom, hány percet töltenek a turistacsoportok a Hősök terén. A busz alighogy beállt a garázsba, már indulhat is vissza. Persze addig is fizetne a garázstulajdonosnak. Főleg ha előírják neki az ottani parkolást. Az ember pedig – csak úgy – eltöpreng. Vajon a mélygarázs-lobbystaként vagy főpolgármesterként eredményesebb a főellenzéki úr tevékenysége?

Az embereket hála istennek nem az SZDSZ fő problémái (továbbra is liberálisnak nevezzék magukat, vagy ezentúl inkább szabadelvűnek) izgatják. Sajnos, most olyan külpolitikai problémával kell szembenéznünk, amelynek igen alapos belpolitikai vonzatai vannak. Ráadásul újabb csontvázak esnek ki a szekrényből. Mivel az előző kormány nagy alapszerződés-kötési igyekezetében elfeledte felmondani (a felmondás egy év), továbbra is érvényes az 1948. évi IV. törvény a magyar–jugoszláv barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződés becikkelyezéséről. Ezt még *Dinnyés Lajos*, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke és *Josip Broz Tito* marsall, a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság miniszterelnöke írta alá. A 3. szakasz így szól: „Abban az esetben, ha Németország, vagy bármely más állam megtámadná a Magas Szerződő Felek egyikét, hogy veszélyeztesse függetlenségét, vagy leigazza vagy területét megcsonkítsa, úgy a másik Magas Szerződő Fél a megtámadott Magas Szerződő Félnek minden rendelkezésre álló eszközzel késedelem nélkül katonai és minden egyéb segítséget fog nyújtani.”

Az ember meg töprenghet. Mennyit érnek a nemzetközi szerződések? ■